

14.4.2014

Dnro 2457/4/13

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jorma Kuopus

**AMMATTIKORKEAKOULU EI OLLUT OTTANUT HUOMIOON OPINNÄYTETYÖN
ANTAMISESSA JA ARVIOINNISSA HYVÄÄ HALLINTOA JA JULKISUUSPERIAATETTA**

1
KANTELU

Kantelija arvosteli kirjeissään 31.5.2013, 20.9.2013 ja 23.9.2013 ja niiden liitteissä Metropolia Ammattikorkeakoulun ja sen rehtorin menettelyä Metropoliasa esitettyjen opinnäytetöiden tekemisessä ja arvostelussa.

Kantelun mukaan opiskelija A:n insinööriyön tekemisessä, ohjauksessa ja arvostelussa olisi loukattu opiskelijoiden oikeusturvaa ja opinnäytetöiden yhtenäisiä arvosteluperusteita. Kantelija oli toimittanut epäilykirjeensä 3.10.2012 ja vastineensa 21.12.2012 myös rehtorille, mutta asia ei ollut johtanut oppilaitoksen puolelta tuolloin toimenpiteisiin. Sen vuoksi kantelija oli ilmoittanut tekevänsä kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle ja tutkimuseettisten loukkausten johdosta TENK:lle. Tutkimustyössä oli kantelun mukaan myös tutkimuseettisesti heikkouksia.

Kantelun mukaan Metropolia oli sallinut vuonna 2010 X Oy:n toimitusjohtaja B:n toimia poikansa A:n opinnäytetyön ohjaajana. Opinnäytetyö oli käsitelty asiakkaiden tyytyväisyyttä linjasaneerausprosessien kehittämisessä tässä yrityksessä, jonka palveluksessa myös 22.4.2010 valmistunutta tutkimustyötä tehnyt poika oli ollut eri aikoina.

Kantelun liitteen 1 mukaan B ja A olivat tehneet työn yhdessä eikä pelkkänä ohjaussuhteena. Yrityksen lehdessä 1/2010 oli kerrottu, että ”Teimme alkuvuonna laajan asiakastyytyväisyystutkimuksen, jossa kartoitimme asiakkaidemme tärkeimpiä odotuksia, omaa onnistumistamme sekä mahdollisuuksia toimintamme kehittämiseen”.

Kantelija katsoi siten, että isä oli ollut hallintolain mukaan jäävi toimimaan poikansa ohjaajana. Hyväksytyyn opinnäytetyöhön liittyneet salassa pidettävät tiedot oli sijoitettu varsinaisesta opinnäytetyöstä erilliseen liitteeseen. Metropolian kyseistä tutkimustyötä ohjannut opettaja C oli, työn huonosta kieliasusta ja kantelun liitteessä 3 yksilöidyistä muista heikkouksista huolimatta, hyväksynyt kevätkaudella 2010 hyvällä arvosanalla kyseisen talotekniikan koulutusohjelman tutkimustyön pelkästään ohjaaja-isä B:n sanattoman hyväksynnän nojalla ilman muuta tarkastusta tai lausuntoa. Metropolian tutkintosäännön ja insinööriytohjeiden mukaan edellytettiin kolmen puolueettoman lausunnonantajan puoltavaa lausuntoa. Myös tutkimusosuuden tärkein tausta-aineisto, yritystä koskeneen asiakaskyselyn lomake erillisenä liitteenä, oli salattu.

Myöskään oikeusturvalautakunnan nimissä toiminut selvittäjä D ei ollut löytänyt liitettä etsiessään taustatietoja yksilöidyn kannanottonsa perusteeksi vaan oli hyväksynyt salaamisen sellaisenaan. Oikeusturvalautakuntaan ei ollut itse tehnyt selvitystä, vaan oli tukeutunut salamyhkäisesti tehtyyn selvitykseen. Selvityksen tekijä ei ollut osallistunut oikeusturvalautakunnan kokouksiin tai edes merkinnyt selvitykseen nimikirjaimiaan.

Oikeusturvalautakunta oli käsitellyt asiaa kokouksissaan 1.11.2012 ja 14.11.2012. Lehtori C:n mukanaolo oli kirjattu 14.11.2012 osalta väärin, koska hän oli ollut asiantuntijana paikalla koko ajan eikä vain osaa aikaa. Selvittäjä oli käyttänyt alkeellisella tavalla väärää insinööriyön ohjeita (10.10.2010). Rehtorin päätös oli perustunut oikeusturvalautakunnan nimissä tehtyyn selvitykseen (2012) ja vararehtorin sijaisen valmistelumuistioon (2013). Muistiossa oli vähätelty hallintolain ja muiden sääntöjen sitovuutta ja hallinnon heikkouksia.

Siten Metropolia oli kantelun mukaan rikkonut tietoisesti sekä opetusministeriön kirjettä 28.1.2004 yliopistoille ja ammattikorkeakouluille (Dnro 3/500/2004) ja eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen silloista Teknillistä korkeakoulua koskenutta kannanottoa 12.11.2002 (Dnro 2244/4/00). Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan opiskelijoiden oikeusturvan kannalta olisi ensiarvoisen tärkeää noudattaa opinnäytetöiden arvostelussa yhtenäisiä periaatteita. Apulaisoikeusasiamies Ilkka Raution kannanotossa oli puolestaan ohjeistettu liikesalaisuuksien käsittelyä opinnäytetöissä. Apulaisoikeusasiamies oli vuonna 2002 lausunut, että julkisuus edistää opinnäytetöiden saattamista riittävän laajan tieteellisen ja muun arvioinnin kohteeksi.

Kantelun mukaan esitetyt epäilyt eivät olleet vanhentuneet miltään osin. Metropolia oli toiminut jo viisi vuotta, mutta kantelijan mukaan oppilaitokselta ei ollut liiennyt aikaa arvostelun yhtenäisistä periaatteista ja opiskelijoiden oikeusturvasta huolehtimiseen. D, joka oli toiminut aikanaan Metropolian vararehtorin sijaisena, oli 3.10.2012 selvityksessään vahvistanut Metropoliaksi yhdistetyn kahden oppilaitoksen kulttuurien epäyhtenäisyyden ja käytännön kirjavuuden opiskelijoiden kannalta.

Kanteluun oli oheistettu 16 liitettä, muun ohella kyseinen tutkimustyö (34 sivua), ote yrityksen lehdestä 1/2010 ja väestörekisteriote tutkimuksen tekijän sukulaisuussuhteesta hänen työtä ohjanneeseen isäänsä.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatiedot

Asiakirjojen mukaan liike- ja toimistosaneerauksia tekevän yrityksen toimitusjohtaja B oli toiminut Metropolia Ammattikorkeakoulussa keväällä 2010 valmistuneen insinööriyön ohjaajana. Työn ohjaavana opettajana oli työskennellyt lehtori C, joka oli antanut työlle arvosanan. Tämän yrityksen asiakastyytyväisyyttä selvittäneen tutkimustyön tekijänä oli toiminut edellä mainitun toimitusjohtajan poika, joka oli eri aikoina ollut myös saneerausyrityksen palveluksessa.

Sittemmin kantelija oli tiedustellut tutkimustyön liitteeksi eriytettyä asiakastyytyväisyyskyselyä ja toimitusjohtaja B:n poikansa A:n insinööriyöstä antamaa lausuntoa, mutta näitä ei ollut Metropolia pystynyt hänelle antamaan. Tuolloin ilmeni, että kyselylomaketta pidettiin liikesalaisuuden alaisena ja ettei ohjaaja-isä B ollut työn hyväksyessään antanut työstä kirjallista lausuntoa. Metropolian tutkintosäännön ja insinööriyön ohjeen mukaan edellytettiin kuitenkin kolmen puolueettoman lausunnonantajan puoltavaa lausuntoa tutkimustyön hyväksymiselle.

Kun Metropolian oikeusturvalautakunta marraskuussa 2012 oli selvittänyt kantelijan esittämiä esteellisyyttä ja salassapitoa koskeneita epäilyjä, oli käsittely perustunut pitkälti selvitysmies D:n lausuntoon 19.11.2012 ja muistioon 21.1.2013. Epäily tutkimuseettisesti virheellisestä käytännöstä oli Metropoliaassa hylätty eikä kantelija ole tänne 11.4.2014 saadun tiedon mukaan vienyt asiaa tältä kannalta tutkimuseettisen neuvottelukunnan tutkittavaksi. Selvitysmies D oli kuitenkin muistiossaan 21.1.2013 arvioinut rehtorille, että opinnäytetöissä ei ole vielä selkeästi tai yhtenäisesti ohjeistettu opinnäytetyön kirjallista arviointia ja käytänteissä on kirjavuutta. Kuitenkin Metropolian nykyisten insinööriyöohjeiden (12.12.2012) mukaan insinööriyöstä tehdään suunnitelma, jonka aiheen hyväksyy koulutuspäällikkö tai koulutusohjelmavastaava. Opinnäytetöiden tulee ohjeen mukaan (kohta 2.2.) olla julkisia.

3.2

Sovellettavat säännökset

Suomen perustuslain (731/1999) 109 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (muut. 535/2011) 3 §:n 3 momentin mukaan oikeusasiamies ei käsittele kantelua, joka koskee yli kaksi vuotta vanhaa asiaa, ellei siihen ole erityistä syytä.

Ammattikorkeakoululain (351/2003, muut. 564/2009) 41 §:n 1 momentin mukaan hoidettaessa julkista hallintotehtävää ammattikorkeakoulussa tai ammattikorkeakoulun opiskelijakunnassa sovelletaan hallintolakia (434/2003). Hallintolain esteellisyyssäännöksiä sovelletaan kaikessa ammattikorkeakoulun toiminnassa. Säännöksen 2 momentin mukaan ammattikorkeakoulun ja sen ylläpitäjän sekä ammattikorkeakoulun opiskelijakunnan tämän lain mukaisen toiminnan julkisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999; julkisuuslaki) säädetään lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen toiminnan julkisuudesta.

Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Hallintolain 28 §:n 1 momentin mukaan virkamies on esteellinen:

- 1) jos hän tai hänen läheisensä on asianosainen;
- 2) jos hän tai hänen läheisensä avustaa taikka edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 3) jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetulle läheiselleen;
- 4) jos hän on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 5) jos hän tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä on hallituksen, hallituneuvoston tai niihin rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä, valtion liikelaitoksessa tai laitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;

6) jos hän tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä kuuluu viraston tai laitoksen johtokuntaan tai siihen rinnastettavaan toimielimeen ja kysymys on asiasta, joka liittyy tämän viraston tai laitoksen ohjaukseen tai valvontaan; tai

7) jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu. Hallintolain 30 §:n mukaan esteellisen virkamiehen tilalle on viipymättä määrättävä esteetön virkamies.

Julkisuuslain 18 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen tulee hyvän tiedonhallintatavan luomiseksi ja toteuttamiseksi huolehtia asiakirjojen ja tietojärjestelmien sekä niihin sisältyvien tietojen asianmukaisesta saatavuudesta, käytettävyydestä ja suojaamisesta sekä eheydestä ja muusta tietojen laatuun vaikuttavista tekijöistä.

3.3

Arviointi

Perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies ei lähtökohtaisesti tutki yksittäisen Metropolian opiskelija A:n tai hänen toimitusjohtaja-isänsä B:n menettelyä eikä heihin kohdistuvia esteellisyysväitteitä.

Vaikka olenkin edellä selvittänyt jo keväällä vuonna 2010 tapahtunutta tutkimustyön aiheen antamista ja työn hyväksymistä Metropoliasa ja siten kanteluna vanhentunutta asiaa, olen tutkinut kantelun varsinaisesti vain siltä osin kun se koskee Metropolia Ammattikorkeakoulun menettelyä 31.5.2011 jälkeen eli kaksi vuotta ennen kantelun saapumista oikeusasiamiehen kansliaan. Metropolian menettelystä arvioin siis tätä kanteluasiaa oikeusturvalautakunnan toimien ja julkisuusperiaatteen toteutumisen kannalta.

Hyvän tieteellisen käytännön edistäminen samoin kuin tieteelliseen tutkimukseen kohdistuvien hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen käsitteleminen kuuluvat ennen muuta tieteellistä tutkimusta harjoittaville organisaatioille. Loukkausepäilyn selvitysprosessiin (HTK-prosessi) tai päätökseen tyytymätön osapuoli voi pyytää asiasta tutkimuseettisen neuvottelukunnan lausunnon. Nykyisin voimassa olevassa HTK-ohjeessa (sivu 7, kohta 8) on tähdennetty, että tutkijat pidättäytyvät kaikista tieteeseen ja tutkimukseen liittyvistä arviointi- ja päätöksentekotilanteista, jos on syytä epäillä heidän olevan esteellisiä. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on siis opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelin, joka edistää hyvää tieteellistä käytäntöä, ennaltaehkäisee tutkimusvilppiä, edistää tutkimuseettiikkaa koskevaa keskustelua ja tiedotusta sekä seuraa alan kansainvälistä kehitystä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtäviin ei kuulu tutkimuseettisen neuvottelukunnan tavoin edistää hyvää tutkimuseettistä käytäntöä tai ottaa kantaa epäilyksiin hyvän tieteellisen käytännön loukkaamisesta. Tämäkään puoli asiasta ei siis kuulu perustuslain 109 §:n (731/1999) mukaisiin valvontatehtäviini.

Näistä lähtökohdista käsin katson, että Metropolian oikeusturvalautakunnan syksyllä 2012 ja rehtorin 25.1.2013 (§1) kohdalla tekemät johtopäätökset hyvän hallinnon osalta ovat tässä asiassa väärät. Ensiksikin kyseistä insinööriyötä ohjannut toimitusjohtaja-isä B on ollut sellaisessa asemassa suhteessa tutkimuskohteena olleeseen yritykseen, kyselytutkimuksen toteutustapaan, omaan opiskelijapoikaansa A:han ja vielä valmistuneeseen, yrityksessä hyödynnettyyn tulokseen eli asiakaskyselytutkimukseenkin, ettei häntä olisi tullut esteellisyyssyistä ensinkään valita tutkimustyön ohjaajaksi tai kommentoijaksi. Kysymys on ollut läheisestä sukulaisuudesta, opiskelijan työsuhteesta tutkimuskohteeseen ja yritystä palvelleesta asiakastutkimuksesta, jollaisena sitä on myös markkinoitu.

Toiseksi Metropolian hallinnossa on opiskelijoiden oikeusturvan kannalta tilanne ollut epäselvä sekä opinnäytetyön ennustettavan arvioinnin että tutkimuksesta kertyneen dokumentaation suhteen, ettei tilanne vastaa nähdäkseni hyvän hallinnon vaatimuksia. Kolmanneksi myös julkisuusperiaatteenkin toteutumisen kannalta tilanne on oikeusturvalautakunnankin kannalta ollut pulmallinen.

Kyseisen opinnäytetyön arvioinnin toteutustapaa on sisältöä selvitetty syksyn 2012 kokouksissa. Silti jääviyden välttäminen ei ole, kuten kantelijakin toteaa, pelkästään hyvä käytäntö vaan Metropolia Ammattikorkeakoulua sitovan lain velvoite. Oikeusturvalautakunta oli tosin viitannut hallinto- ja julkisuuslakiin, mutta Metropolia on vetänyt niistä 25.1.2013 nähdäkseni esiselvityksessään virheelliset johtopäätökset.

Käsitykseni on siten, että Metropolia Ammattikorkeakoulu on toiminut kyseisen insinööriyön oikeusturvamenettelyssä ja käsitellessään sitä koskenutta tutkimusaineistoa lainvastaisesti. Ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä voidaan toki hyödyntää yritys-elämässä, kunhan tutkimusasetelma ja tutkimuksen toteuttamistapa takaavat esteettömyyden ja riittävän avoimuuden. Viittaan myös edellä jo mainittuihin opetus- ja kulttuuriministeriön kirjeeseen yliopistoille ja ammattikorkeakouluille 28.1.2004 (Dnro 3/500/2004) ja eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen silloista Teknillistä korkeakoulua koskeneeseen kannanottoon 12.11.2002 (Dnro 2244/4/00).

Vaikka Metropolia on nyttemmin lisäselvityksissään 26.3.2014 ja 1.4.2014 viitannut arkistoinnin osalta muun ohella tutkimustöiden sähköiseen julkistamiseen tietoverkossa (Webinssi), katson, että Metropolian menettely rikkoo sekä hyvän hallinnon että julkisuusperiaatteen toteuttamista vastaan. Metropoliankin on hyvän tiedonhallintatavan vaatimusten vuoksi pidettävä luetteloa käsiteltäviksi annetuista ja otetuista sekä ratkaistuista ja käsitellyistä asioista tai muutoin huolehtia siitä, että sen julkiset asiakirjat ovat vaivattomasti löydettävissä. Julkisuus edistää opinnäytetöiden ja siten myös opetuksen saattamista riittävän laajan tieteellisen ja muun arvioinnin kohteeksi. Se, ettei kantelija ole ollut asianosaisasemassa, ei estä häntä julkisuusperiaatteen puitteissa ja vastoin ammattikorkeakoulun 26.3.2014 esittämää kantaa pyytämästä arkistoituja asiakirjoja ja toimittajaa kiinnostavia tietoja ammattikorkeakoululta. Metropolia on siten ymmärtänyt julkisuusperiaatteenkin merkityksen väärin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3. esittämäni käsityksen hallintolain ja hyvän hallinnon takeiden vastaisesta menettelystä Metropolia Ammattikorkeakoulun tietoon.

Samalla kiinnitän Metropolian huomiota siihen, että tutkimustyötä koskevia esteellisyysnäkökohtia on tähdennetty myös nykyisessä hyvässä tieteellisessä käytäntössä ja sen loukkausepäilyjen käsittelemistä koskevassa ohjeessa (sivu 7), jonka noudattamiseen Metropolia Ammattikorkeakoulu on sitoutunut.

Lähetän jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi myös tutkimuseettiselle neuvottelukunnalle (TENK), johon kantelija oli ollut keväällä 2013 yhteydessä, vaikkakaan ei ollut tehnyt sinne varsinaista tutkimuspyyntöä.

Opinnäyteasian osittaisen vanhentumisen johdosta ei kantelu johda muihin toimenpiteisiin puoleltani.